

כמה מילים של
הכרות עם הספר

התורה אור והלכות תורה

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

יש להשתדל ביותר בכל הקשור ל"הקהל" בלימוד התורה, ובפשטות – להכריז: "אידן, כאפט אריין", נצלו את הרגעים האחרונים שנותרו בזמן הגלות, כדי להשלים את הלימוד בכל חלקי התורה, "הקהל" בתורה, שמזה באים תיכף ומיד ל"הקהל" כפשוטו.
(התוועדויות תשמ"ח ה"א ע' 345)

יוצא לאור על ידי התאחדות החסידים לקבלת פני משיח

ת.ד. 2025 כפר חב"ד | hisachdus.co.il
office@hisachdus.co.il | 058-4601-770

מנהל כללי: הרב שמעון יהודה פיזם.
אחראי פרויקט: הרב מנחם מענדל תמרין.
כתיבה: הרב שלום דובער וולף.

כמה מילים של היכרות לתלמיד עם

התנורה אור והללקוטי תנורה

תוכן ענינים¹

הקדמה. על חשיבות הספר כיסוד לתורת חסידות חב"ד, ועל מנהג החסידים ללמדו בכל שבוע.

תוכן הספר. לחיות עם סיפורי ודיני התורה כתורת חיים המורה דרך בחיים / דרכו של אדה"ז בהפשטת המציאות מגשמיותה, ולפי זה הבנת המשמעות הפנימית של סיפורי ודיני התורה / השאלה הקבועה, למה ירדה הנשמה למטה. והתשובה הקבועה, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה / המאמרים בעבודה והביאורים בהשכלה.

ביאורי אדה"ז לתורת האריז"ל. מילים קצרות על דרכה של תורת הקבלה, כולל האריז"ל, בביאור עשרת הספירות במשל הגוף. ודרכו של אדה"ז, בביאור עניני הקבלה במשל הנפש. הצעת ביאור במשמעות הדברים, והבאת דוגמאות לביאורי אדה"ז בדברי האריז"ל.

סגנון הספר. אדמו"ר הזקן דיבר בקצרה, וגם מאמרים ארוכים, הם שרשרת של נקודות נקודות קצרות. ובעת הלימוד יש לשים לב ולהבין כל נקודה כשלעצמה, ולשים לב כיצד הנקודות מצטרפות יחד לענינים שלמים, המצטרפים יחד למאמר שלם. כמפורט יותר בפנים.

חלקי הספר ומסביב לו. על התורה אור והלקוטי תורה וההבדלים ביניהם, הגהות הצמח צדק על מאמרי אדה"ז, וביאורי אדמו"ר האמצעי במאמרו.

(1) בכמה ענינים הבאים לקמן, נעזרתי בליקוטים שונים שיצאו לאור בשנים האחרונות. ובעיקר יצוין הליקוט שנערך על ידי מכון 'חסידות בהירה'.

הקדמה

על השיבות הספר והלימוד בו

חשיבות הספר

אדמו"ר הצמח צדק התייגע שלושים ושתיים אלף שעות בדרושי זקנו אדמו"ר הזקן². בשעות רבות אלו הוא עבר על יותר מאלפיים מאמרים³, מתוכם הוא בחר כמה מאות מאמרים שיודפסו בספר לרבים, הם המאמרים שבתורה אור ולקוטי תורה.

בכלל, מאמרי אדה"ז הם היסוד של תורת חסידות חב"ד, וכל מאמרי רבותינו נשיאי חב"ד שלאחרי זה, הם בדרך כלל ביאור הרחבה והעמקה של הרעיונות היסודיים שנתבארו בדבריו (כפי שיפורט קצת לקמן). אך כנ"ל, מתוך המאמרים הרבים הרבי הצמח צדק בחר דוקא במאמרים מסויימים להדפסה (ושאר המאמרים נדפסו רק בדור האחרון, בסדרת 'מאמרי אדמו"ר הזקן'), ומובן מזה שמאמרים אלו הם העיקריים או המבוררים מבין כולם. או בפנימיות יותר, שמאמרים אלו כוללים בתוכם כל הענינים שנתבארו בשאר המאמרים.

וכפי המבואר⁴ שהמספר "אלפיים מאמרים" שהוזכר לעיל, מקביל למאמר חז"ל "אלפיים שנה קדמה תורה לעולם", שהכוונה לאלפיים דרגות שישנם בתורה, ועד"ז בתורת אדה"ז

(2) לוח היום יום, ח אלול.

(3) שם, יד אד"ר.

(4) שיחת ויקהל תשכ"ה.

שיש בה אלפיים דרגות. והמאמרים שבתו"א ולקו"ת שנבחרו מתוך אלפיים המאמרים, היינו שהם כוללים בתוכם את כל אלפיים הדרגות.

ולכן אם ספר התניא, שנכתב על ידי אדה"ז עצמו, מכונה תורה שבכתב של חסידות חב"ד, הרי התו"א והלקו"ת שנאמרו על ידו נחשבים כתורה שבעל פה שלה⁵. ומצינו⁶ גם שנקראים "תורה שבכתב" ממש.

בהתאם לכך אנו רואים בתורתו של כ"ק אד"ש מה"מ במקומות רבים מדקדק בספר התו"א והלקו"ת הרבה יותר מאשר בשאר ספרי חסידות (מלבד בספר התניא, ובדומה לזה, בשיחות אדמו"ר הרי"צ). דהיינו לא רק בתוכן הדברים, אלא גם בדיוק הלשון⁷, וגם בענינים צדדיים לכאורה כמו השייכות בין המאמרים לפרשיות שבהם נקבעו⁸, סדר המאמרים זה אחרי זה, ואפילו במספרי העמודים⁹ וכיו"ב. וכן בנוגע להדפסת הספר, מצינו מהרבי הוראות מיוחדות על שמירת צורת הספר¹⁰, על דרך הידוע בנוגע לספר התניא.

כנ"ל המאמרים שבתו"א ולקו"ת נדפסו על סדר חמשה חומשי תורה, והתפשט אצל החסידים המנהג ללמוד אותם מדי שבת בשבתו, עד שהמאמרים שבספרים אלו כונו בשם

(5) שיחת ש"פ נח תשכ"א.

(6) שיחת חיי"ש תשנ"ב, בלתי מוגה.

(7) ראה שיחת ש"פ נח תשכ"ה, ביאור הלשון בד"ה 'מים רבים' (תו"א נח) 'יושבי אהלים' לשון רבים. ד"ה אני לדודי תשכ"ו, ביאור הלשון בד"ה 'אני לדודי' (לקו"ת ראה) 'והוא מקבל כולם בסבר פנים יפות ומראה פנים שוחקות לכולם'. לקו"ש ח"ד נצבים, ביאור הלשון בד"ה 'אתם נצבים' (לקו"ת נצבים) 'שכולם מתאספים יחד, להיות לאחדים, כאחד'.

(8) היינו, גם כאשר נכנס במאמרים לנושאים כלליים, שלכאורה אינם שייכים דוקא לפרשה, ואותו נושא יכול להיות מדובר גם בהקשרים אחרים בזמנים אחרים, אעפ"כ, כיון שנקבעו בפרשה מסויימת, הרי זה מורה על שייכות פנימית לפרשה זו דוקא.

וענין זה מודגש בעיקר בסדרת המאמרים והשיחות של שבתות ויקרא – בחוקתי תשכ"ה (לאחר הדפסת הלקו"ת באותה שנה), שמדייק ומדקדק בנושאים אלו וכיו"ב. כפי שנסמן בפרטיות במקום אחר.

(9) כבד"ה אני לדודי תשמ"ו, בנוגע לקביעת ד"ה אני לדודי בלקו"ת בדף לב.

(10) בדפוסים הראשונים התו"א והלקו"ת נדפסו בכתב רש"י, ושנים רבות הרבי לא התיר לשנות זאת. רק בש"פ קדושים תשמ"ט דיבר על כך הרבי בשיחה ואישר את התועלת שבהדפסת ספרים בכתב מרובע, ורק

‘די חסידישע פרשה’ – הפרשה החסידית. וכפי שעולה מכמה וכמה שיחות, אין זו רק מליצה, אלא אמירה מכוונת. כי כשם שתורת החסידות בכלל היא פנימיותה של התורה הנגלית, כך באופן פרטי, המאמרים שבתורה אור ולקוטי תורה הקבועים לפי סדר הפרשיות, הם פנימיותה של הפרשה הכתובה בספר התורה.

ליתר ביאור¹¹: התורה נחלקת לגוף פרשיות, שבכל שבוע קוראים פרשה אחת. במשך הדורות התחדשה התקנה לקרוא ענין בנביא מעין הפרשה, כהפטרה לפרשה. ומבואר על כך בשיחות שההפטרה מגלה פנימיות הפרשה, על דרך הפסוק “גלה סודו אל עבדיו הנביאים”, שהסוד שבתורה מתגלה בדברי הנביאים. ולכן ענינים שבפרשה יש בהם משמעות שלילית, בהפטרה מקבלים משמעות פנימית חיובית. אחרי דורות רבים שנתגלתה תורת החסידות והפרשה החסידית, הרי זה המשך של אותו גילוי פנימי, שמתגלה עתה עוד יותר. ולכן בכמה

אז החלו להכין לדפוס את התו”א והלקו”ת בכתב מרובע [שמעתי מאבי שיחי, שהיה אחד מזקני חסידי ויז’ניץ שהיה לומד עם הצעירים מתוך התו”א והלקו”ת, והרגיש אצלם קושי להתרכז ולהבין מתוך כתב רש”י, וכתב על כך לרבי (בעצת אבי שיחי). ובסמיכות זמן לאחר מכן היתה השיחה הנ”ל].

גם מסופר שהיה זמן שהכינו הלקו”ת לדפוס, ומפני רוב העבודה, רצו להדפיס החלק המוכן ולהשלימו אח”כ עם חלק שני. והרבי לא הסכים לכך, אלא שיהיה דוקא בספר אחד [ולהעיר מהדין בס”ת שצריך להיות ספר אחד דוקא, ועד”ז מזוהה בקלף אחד דוקא, שאז דוקא שורה בקלף הגשמי הקדושה המיוחדת של סת”ם. ועד”ז בגט, ובלשון חז”ל, “ספר אחד אמר רחמנא ולא שניים ושלשה ספרים”].

11) בכל האמור בזה, ראה שיחת ש”פ נח תשכ”ה. ושם בקשר לפרשת נח בה מסופר על המבול, שעל פניו הוא ענין שלילי, “לשחת כל בשר” כעונש על החטאים. אך בהפטרה נקרא המבול בשם “מי נח”, שבזה נרמז שהמבול יש לו משמעות של “נייחא דרוחא”. ומה שבהפטרה בא ברמז, בא בתורה אור בהרחבת הביאור, שהמבול בא לטהר את הארץ מטומאתה, ומי המבול הם בדוגמת מי מקוה המטהרים. וראה עד”ז גם לקו”ש חכ”ט שבת חזון-דברים. שהפרשה היא דברי תוכחות, אכן סיום ההפטרה בנחמה, “ציון במשפט תפדה”, והלקו”ת של פרשת דברים נעמד על הפסוק “ציון במשפט” ומבאר. ולהעיר ג”כ משיחת ש”פ ויגש תשמ”ז, בה הרבי אומר בפשטות שתוכנה של פרשת ויגש הוא בנין בית המקדש השלישי. ואף שבפרשה כפי שנכתבה בתורה שבכתב אין על כך דבר וחצי דבר, הרי בפנימיותה של הפרשה, במאמרי החסידות שנדפסו בתורה אור על הפרשה, מבואר בהרחבה ענינו של בית המקדש. ולכן זהו ענינה של פרשת ויגש.

שיחות מותח קו ישר, בין הפרשה שבתורה, ההפטרה שבנביא, והפרשה החסידית שבתורה אור ולקוטי תורה.

כידוע, תורת החסידות בכלל, הרי היא טעימה מתורתו של משיח. ובפרט מסופר שאדמו"ר הזקן אמר קץ על ביאת משיח בשנת תר"ח. וכשעברה שנת תר"ח שאל אדמו"ר המהר"ש את אביו, מה עם הקץ שאמר אדה"ז. והשיב לו אביו, הרי נדפס הלוקוטי תורה. ואדמו"ר המהר"ש השיב, אנו צריכים משיח בפועל ממש.

בשנת תשכ"ה נדפס הלוקוטי תורה לראשונה תחת נשיאותו של כ"ק אד"ש מה"מ¹², ולקראת שבת פקודי הספרים החדשים הגיעו ל-770. ההתוועדות של אותה שבת היתה בשמחה עצומה, בשירה וריקודים. ומספרים¹³ שהיה זה על דרך ויותר מהשמחה של שמחת תורה. ואפשר להבין קצת על פי כל הנ"ל.

לימוד הספר

כנ"ל, מנהג חסידים ללמוד המאמרים של הפרשה החסידית מדי שבוע, והרבי בשיחותיו¹⁴ מזכיר שיש כאלו שהיו נוהגים ללמוד חלקים מתוך המאמרים עם בני הבית, לפי הבנתם¹⁵. ואמנם¹⁶ עיקר מנהג זה שייך מגיל כ' ומעלה, אך כל המקדים הרי זה משובח.

בדורנו, הדור השביעי, תחת נשיאותו של כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א, נדפס התורה אור שוב בשנת תשט"ו, והלקו"ת בשנת תשכ"ה (כנ"ל). הרבי ניצל הזדמנויות אלו לעורר שוב על מנהג החסידים ללמוד מאמרים אלו מדי שבוע, ולסיים את הספר כולו¹⁷ במשך

(12) אותה הדפסה היתה של 2500 ספרים, שכל מאה מתוכם הוקדשו על ידי תורם אחר. אחד התורמים היה הרבי עצמו, שהקדיש מאה ספרים לע"נ אמו הרבנית חנה ע"ה שנפטרה באותה שנה בו' תשרי.

(13) שמעתי מאבי שיחי' שהיה בשעת מעשה.

(14) ש"פ לך לך תשמ"ט.

(15) ויש אומרים שהכוונה לאביו הרלו"צ שהיה נוהג כן.

(16) שיחת ש"פ ויקהל תשכ"ה.

(17) כולל הדרושים של שיר השירים, לפזר אותם במשך השנה (שיחת פורים תשכ"ה). והמעייין יראה, שבשיר

בלימוד זה, ללמדו ולהשלימו מדי שבוע, צריך להיות תכנון מראש. דהיינו לשער כל שבוע כמה זמן נדרש ללמוד המאמרים של השבוע, ולתכנן היכן מפנים את הזמן לזה²⁰.

הרבי הורה במפורש²¹ שבלמוד הפרשה החסידית ישנה חשיבות עיקרית להספק, יותר מאשר ההבנה היסודית. אם כי צריכה להיות הבנה בסיסית על כל פנים, שבלי זה אין זה נחשב לימוד כלל. ומסופר²² שכשחסיד שאל בענין הרבי השיב לו שילמד את כל הפרשה לגרסא, ואח"כ יחזור וילמד עכ"פ האות הראשונה מהמאמר הראשון בהבנה הראויה, שבאות זו נכלל כל ההמשך, והשאר כפי שיספיק.

אמנם כלל גדול בתורה שהלימוד הראשוני הוא לתפוס את מהלך הדברים והרעיון המרכזי. ועד"ז בעניינו, שגם בלימוד לגירסא של הפרשה החסידית, אפשר להספיק לתפוס את המבט הכללי הנ"ל על כל מאמר ומאמר, ובהשקעה מועטת של זמן ותשומת לב אפשר לסכם את הדברים ולשמור אותם בזכרון.

וכיון שמדי שנה בשנה חוזרים שוב ושוב על אותם מאמרים, אפשר בכל פעם לשוב ולהזכר בתמונה הכללית שנשמרה בזכרון מהשנה שעברה, ולהוסיף עליה פרטים נוספים שיובנו השנה. מה גם שבינתיים במשך השנה נצבר ידע כללי שיועיל להבין גם את מה שבשנה הקודמת לא הובן כראוי מחוסר ידע וכיו"ב, וגם שבמשך השנה הלומד התרגל יותר לסגנונו של אדמו"ר הזקן, כך שיקל עליו הלימוד במחזור הבא וכו'²³ [וכמוכן, עד"ז הוא ג"כ לגבי ספר 'היום יום' ושיעורי החת"ת והרמב"ם הנלמדים שוב ושוב מדי שנה בשנה].

אמנם המאמרים שבתורה-אור והלקוטי-תורה הם ארוכים עמוקים ומורכבים, ויכול להיות קושי ללומד, הן בתפיסת הענין הכללי, והן בהבנת הפרטים שבתוך המאמרים. והתלמיד

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

20) להעיר: על הצ"צ מסופר כנ"ל שבמשך שלושים שנה (תקס"ד-תקצ"ד) יגע שלושים ושתיים אלף שעות בדרושי רבינו הזקן, דהיינו, עשרים שעות בשבוע (כך כותב אדמו"ר הרי"צ באגרתו הנדפסת בהוספות לתו"א). ואולי גם זה יכול להיות הוראה בשבילנו, עד כמה צריך להקדיש לזה מדי שבוע.

21) שיחת פורים תשכ"ה.

22) שיחו"ק תשכ"ה בהוספות, מיחידות מיום ג' אד"ש.

23) באג"ק ישנו מכתב ליהודי שכותב שסיים ללמוד התו"א והלקו"ת, והרבי כותב לו שכעת ילמד שוב

משל. דהיינו שלשת אלפים מדרגות זו למעלה מזו, וכולם אינן רק בחינת משל לגבי בחינת אלקות ממש השורה ומתלבש בתורה". ודברים אלו יכולים לשקף את דרכו של אדה"ז עצמו ש"אמר על כל דבר מדברי תורה רוחניות הענין". כנ"ל³⁰.

וכנ"ל, כיון שלאדה"ז תפיסה שלמה ועקבית על המציאות בכללה, יש לו גם שיטה עקבית בפירוש דברי התורה לפי אותם עקרונות הנכונים בכל מקום. ולדוגמה, בנוגע לדיני קרבנות בהמה שבתורה, שהמהות הפנימית של הבהמה הנקרבת על המזבח, היא הנפש הבהמית שבה, ועיקר ההקרבה היא העלאת הנפש הבהמית למקורה ושרשה בפני שור שבמרכבה העליונה. ונפש זו קיימת גם באדם, ממנה תאוות בהמיות ומדות רעות שבו וכו', ועל האדם לתקנה ולהעלותה למקורה, שזאת עושה בעיקר בעת התפלה, שלכן אמרו חז"ל תפלות

30) בפרטיות יותר, מבאר אדה"ז שהמספר ג' אלפים מכוון כנגד ג' עולמות הנבראים, בריאה יצירה עשיה, שכולם הם משל על משל עד הנמשל שהוא האלקות בעולם האצילות. ולחביבותא דמלתא, ובדרך הרמז עכ"פ, יש להורות כעין זה בדברי אדה"ז עצמו, בתו"א פרשת וירא, ד"ה פתח אליהו, שמבאר ענין התאחדות האדם עם תכשיט המתקשט בו ומיפה אותו, ומזה עולה למשל פנימי יותר, מהתאחדות הנפש עם הגוף, ומזה עולה למשל פנימי יותר, מהתאחדות עצם הנפש עם כחות הנפש, שמזה מגיע לנמשל, התלבשות אור אין סוף בכלים דאצילות. עיי"ש. והמעין יראה שהמשל הראשון הוא גשמי לגמרי, המשל השני חציו גשמי חציו רוחני, והמשל השלישי רוחני לגמרי, ויש להקבילם בדא"פ לג' עולמות בי"ע, והנמשל הוא באצילות כמובן.

כנגד קרבנות תקנום. ולפי יסוד אחד זה מבאר בכמה מאמרים שונים פסוקים ופרטי דינים בדיני קרבנות בהמה³¹.

אמנם בתו"א ובלקו"ת רעיונות אלו מפוזרים במאמרים שונים שנאמרו בהקשרים שונים ונמצאים במקומות שונים בספר, ובשביל זה חיבר אדמו"ר הצ"צ את ספר דרך מצוותיך, בו מלקט ומסדר את דברי אדה"ז נושאים נושאים, לפי סדר מצוות התורה³².

יחידה שבתורה

כמובן, כשאדה"ז מוציא מסיפורי ודיני התורה הוראות בעבודת ה', הכוונה לעבודת ה' בדרך החסידות בכלל, ובדרך חסידות חב"ד בפרט.

ובהגדרת ענינה הכללי של תורת החסידות, מבואר בקונטרס 'ענינה של תורת החסידות', על פי היסוד שתורת החסידות היא הכנה וטעימה מתורתו של משיח, שמשיח הוא בחינת יחידה הכללית שבנשמות ישראל, ולפי זה מובן שתורת החסידות היא בחינת היחידה שבתורה, המגלה את בחינת היחידה שבישראל, עצם הנשמה, ומקשרת אותה עם בחינת יחיד שלמעלה, עצמות אין סוף שלמעלה מכל ההשתלשלות. ושם מונה דוגמאות לכמה ענינים בתורת החסידות, ומבאר על כל אחד מהם כיצד הוא ביטוי וגילוי של היחידה שבתורה, עיין שם.

ולכאורה דברים אלו נכונים באופן כללי גם לגבי תורת החסידות הכללית כפי שהתגלתה על ידי הבעש"ט ותלמידיו, שכולם באו לעורר ולגלות את פנימיות הנפש שמעבר לשכל, ופנימיות האלקות שמעבר להשגה, כנ"ל. אמנם בזה גופא מתייחדת דרכו של אדה"ז בדרך חסידות חב"ד, שאת הענינים הכי נעלים הנ"ל, יש להשתדל להביאם בשכל והשגת האדם³³,

31) כמצויין לעיל, ראה לקו"ת ויקרא ד"ה אדם כי יקריב בביאור הפסוקים האמורים לקרבנות בכלל. פנחס ד"ה את קרבני לחמי הב', בנוגע לפרטי קרבן עולה, דם בשר וחלב. ועד"ז גם בקצרה בתו"א וישב בתוך ד"ה בכ"ה בכסלו, כחלק מביאור עבודת התמיד בכלל. לקו"ת פרשת צו ד"ה ששת ימים (הב') בנוגע לקרבן שלמי שמחה במועד. ועוד. ולפי זה ביאור מאחז"ל "תפלות במקום קרבנות תקנום", כיון שבתפלה הוא בירור ועליית הנפש הבהמית. לקו"ת פרשת שלח, בענין הנסכים. לקו"ת תצא בתחלתו. ועד"ז בכ"מ.

32) כמבואר ענינו וסגנונו של ספר זה, במאמר בפני עצמו.

33) ובלשונו עצמו (לוח היום יום, יט מרחשון), "חסידות היא שמע ישראל. שמע הוא ראשי תיבות שאו מרום עיניכם. . מרום הוא למעלה מעלה, להגיע אל הלמעלה מן השכל, וזה גופא להבינו בשכל". ועל פי המבואר

על ידי הסברת הדברים באופן שכל אחד יכול ללמוד ולהתבונן בהם בשכלו, ומהשכל ימשכו הדברים לשאר חלקי מציאותו של האדם, רגש שבלב, מדות טובות והנהגות ישרות³⁴.

ובעיקר, דרכה של חסידות חב"ד לחבר המח והלב על ידי עבודת התפלה, שהיא הזמן של התבוננות המוח בגדולת ה' והרגשת הלב באהבה ויראה לה'. וכפי שאפשר אכן לראות במאמרים שבתו"א ולקו"ת ריבוי ביאורים בנוסח התפלה, שלכאורה ביאורים אלו הם לא רק בשביל הידע וההבנה, אלא כחומר למחשבה והתבוננות פנימית בזמן התפלה.

ומזה מובן בנוגע לכל מאמר חסידות, החל מהמאמרים שבתורה אור ולקוטי תורה, שאף שה'מסגרת' של המאמר היא פסוק מסויים או נושא מסויים, מעניין הפרשה או מעניין המועד, אך אין ענינו רק לבאר את אותו פסוק או אותו נושא כשלעצמו, אלא מטרתו העיקרית היא למצוא את ה'יחידה' שבענין, להראות כיצד בענין זה משתקפת ההתקשרות הפנימית של עצמותם של ישראל עם עצמותו יתברך וכו', להסבירו, ולהוציא ממנו דרך חיים בהתאם לדרכה של חסידות בכלל, וחסידות חב"ד בפרט. ולכן על הלומד לחפש ולמצוא בכל ענין את ה'יחידה' שבדברים, וכאשר ימצא אותה ידע שתפס³⁵ על כוונת הדברים ונשתתם הפנימית.

באופן מיוחד בנוגע למאמרים שבתורה אור ולקוטי תורה, אחד הנושאים המרכזיים שהרבי חוזר אליו שוב ושוב, מאמר אחר מאמר, היא השאלה הפותחת הרבה מאמרים, למה ירדה הנשמה למטה.

ובכל מאמר הדברים מתבארים בהקשר אחר ומהיבט נוסף, אך בדרך כלל הדברים סובבים סביב אותה נקודה, שבהיות הנשמה למעלה הרי היא נהנית מזיו השכינה, שהכוונה להנאה

בפנים מובן לכאורה, שהרישא, "להגיע אל הלמעלה מן השכל", זוהי דרך החסידות בכלל. וההמשך, "וזה גופא להבינו בשכל", זוהי דרכו המיוחדת של אדה"ז בתורת חסידות חב"ד. וראה לקו"ש ח"ד שיחה לח"י אלול, ועד"ז בכ"מ, שהיכולת להביא את הלמעלה מן השכל בשכל, היא ממקום גבוה עוד יותר, מהעצם ממש. ויש לומר שזה גופא מהענינים המבוארים בתורת חסידות חב"ד, יחוד טוב וממלא, חיבור מקיף ופנימי, בכח העצם שלמעלה משניהם.

34) "חסידות חב"ד פותחת שערי היכלי חכמה ובינה, לידע ולהכיר את מי שאמר והי' העולם בהשגה שכלית, מעוררת רגשי הלב להתפעל באותה מדה שבלב המחוייבת מהשכלה זו, ומורה דרך אשר כל אחד ואחד לפום שיעורא דילי יכול לגשת אל הקדש לעבוד את הוי' במוחו ולבו" (לוח היום, יז כסלו).

35) תפיסה חלקית ביותר כמובן, אך על דרך מאמר רבותינו, "העצם כשאתה תופס במקצתו, אתה תופס

של השגה אלקית. אך הקב"ה עצמו הוא למעלה מעלה מכל השגה, וכל ההשגות הם רק ב"זיו השכינה" כנ"ל, זיו והארה בלבד. ודוקא בירידת הנשמה למטה, לעולם העשיה הגשמי, יש לה היכולת להתקשר עם עצמותו יתברך, על ידי קיום רצונו – הרצון שלמעלה מהשכל – המתבטא במצוות מעשיות דוקא.

ובהקשר לזה שוב ושוב הרבי חוזר על הפסוק "מי לי בשמים ועמך לא חפצתי בארץ", שיהודי אינו חפץ לא בגן עדן העליון (שמים) ולא בגן עדן התחתון (ארץ), אלא אך ורק להתקשר עם עצמותו יתברך. ושוב ושוב³⁶ הרבי חוזר על מאמר חז"ל "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא", כי כנ"ל, עולם הבא אינו אלא זיו והארה ממנו יתברך, ועל ידי תשובה ומעשים טובים בעולם הזה מתקשרים עם עצמותו יתברך [ודומה שפסוק זה ומאחז"ל זה נמצאים בחלק גדול מאד מהמאמרים, ופעמים רבות בסמיכות ובקשר זה לזה].

ודברים אלו מתחברים כמובן לדברי הצמח צדק הידועים אודות אדה"ז זקנו, שהיה נשמע ממנו בדביקותו, "אינני רוצה במאומה, אינני רוצה את גן העדן שלך, אינני רוצה את העולם הבא שלך, אני רוצה לא יותר מאשר אותך בעצמך". שאת אהבה רבה זו ודביקות זו בעצמותו יתברך, הרבי במאמריו מנחיל לכל אחד מישראל³⁷.

ועל פי גישה זו מדגיש אדה"ז בכמה מקומות את מאמר חז"ל "שכר מצוה מצוה", "שהמצוה בעצם עצמותה, היא השכר". ולאידך, מאמר חז"ל "אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס, אלא הו כעבדים המשמשים את הרב שלא על מנת לקבל פרס", שאין ליהודי לחשוב על קבלת שכר בגן עדן, אפילו לא השכר הרוחני של הנאה ותענוג מההשגה השכלית בזיו השכינה, אלא רק על ההתחברות עם הקב"ה עצמו שמעבר לכל השגה³⁸.

בכ"ו".

36) ראה לקו"ת לשמע"צ בתחילתו בהקשר למאחז"ל זה, "וכבר נתבאר פעמים רבות".

37) ראה ד"ה ביום עשתי עשר יום תשל"א (מלוקט ד), ועד"ז ד"ה ואתה תצוה תשמ"א (מלוקט ו), ובכ"מ, שעל ידי האמירה הנ"ל של אדה"ז, ניתן הכח לכל אחד מישראל, שהגם שיש לו ריבוי רצונות, ועד לרצונות שמצד הנפש הבהמית, אעפ"כ כל הרצונות שלו יהיו בלא לב ולב, ועיקר רצונו יהיה גילוי העצמות.

38) כמבואר בפרטיות בלקו"ת פרשת תזריע ד"ה 'שוש תשיש'.

את היסוד החסידי הגדול של 'אין עוד מלבדו', שכל המציאות כולה היא אלקות. שבתורת החסידות מבואר ענין זה מכמה כיוונים, וענין זה הוא אחד הביטויים שלו⁴⁵. ודוק.

המאמרים וביאוריהם

מאמרים רבים בספר מופיעים בצורה כפולה, שבתחלה ישנו מאמר, ואחריו "ביאור על הנ"ל". והתלמיד הרואה את הכותרת 'ביאור על הנ"ל', יכול לחשוב שאם לא הבין היטב את המאמר, הרי כעת יוכל לקבל הסבר ברור שיפקח את עיניו. אך פעמים רבות הוא יתאכזב לגלות שהביאור למאמר רחוק מהבנתו עוד יותר מאשר המאמר עצמו.

וטעם הדבר, כי הביאורים למאמרים אינם כמו פירוש רש"י למי שלא הבין את המאמר וצריך להוסיף ולהסביר לו, אלא למי שהבין את המאמר עצמו ורוצה לעמוד על שרשם של דברים, מהיכן הביא הרבי את דבריו ומה מסתתר מאחוריהם. כפי שכמה מהביאורים אכן מתחילים בתיבות "להבין שרשי הדברים הנ"ל", או לשון אחרת כיו"ב.

ובלשונו של אדמו"ר הריי"צ⁴⁶, "בתחלה"⁴⁷ היה הסדר שהמאמרים היו בעניני עבודה, וביאוריהם בהשכלה". ועד"ז כתב ר' מנחם נחום, בן אדמו"ר האמצעי, על זקנו אדה"ז⁴⁸, "תורת אמת היתה בפיו בשתי פנים. הא' אשר דרש ברבים כאשר הוכיח במישור לענוי ארץ, שמה לא רבים יחכמו להבין עסקי פליאות חכמה, לדעת בדברים העומדים ברומו של עולם אשר היה רצוף בתוך דבריו הקדושים. והוסיף שנית ידו לפני יחידי סגולה מבני עליה והמה מועטים, לבאר דבריו יסודתם בהררי קודש, בנוים ומיוסדים על אדני פז חכמת האמת".

והלומד מאמרי אדה"ז אכן יכול לראות, שבגוף המאמרים הדגש הוא על ענינים בעבודת ה' כמו רצוא שוב, תורה ותפלה, נפש אלקית ונפש בהמית וכו'. והדברים מלאים בהתעוררות לבבית ובתביעה נוקבת, "כל דבריו כגחלי אש יעירו הלבבות"⁴⁹. ומוצגים בשפה פשוטה, בלי

(45) ואולי יש לומר שענין זה, התלבשות חיות אלקית בפנימיות הנבראים, מודגש דוקא בשיטת חב"ד, הדורשת חיבור פנימי לאלקות, המתחבר עם טבע האדם והעולם. ודוק.

(46) ליקוטי דבורים, ליקוט א.

(47) ולכאורה כוונתו לדורו של אדה"ז, שהוא "תחלה" לדורות שלאחריו, שבהם השתנה הסדר, כמבואר שם.

(48) בהקדמתו לספר תורת חיים של אדמו"ר האמצעי.

(49) לשון הצמח צדק באגרתו על הדפסת התורה אור (נדפסה בהוספות שבסוף הספר).

כלל גם כאן יתברר שהדברים הסתומים שבמאמר מיוסדים על ביאורי תורת הקבלה. וכפי שלקמן יורחב מעט בענין זה.

ואולי הטעם לזה על דרך הנ"ל, שבמאמר עצמו מלכתחילה אין כוונתו של הרבי להסביר את עצמו ללומד, אלא בעיקר להורות לו דרך בעבודת ה'. ולכן יש דברים שבאים במאמר עצמו בלי הסברה. אמנם בביאור למאמר, שם הדגש הוא על הסברת הדברים, יובנו גם ענינים אלו.

ונמצא שבמדה מסויימת הביאור אכן מבאר גם את פשט הענינים במאמר (על דרך רש"י), ולא רק את הרעיונות העמוקים המסתתרים מאחוריו. אך כנ"ל, לא זוהי מטרתו העיקרית, אלא "להבין שרשי הדברים" כנ"ל.

ומכל זה נסכם ונאמר, שמחד גיסא הביאורים למאמר יכולים להיות קשים ללומד המתחיל, כיון שהם עוסקים בעניני קבלה שיתכן ואינם מוכרים ללומד. אך לאידך גיסא, אם הוא מכיר את המושגים, ואם למד לפני זה את המאמר בהבנה טובה ומסודרת, הרי אדרבה, יראה שהביאורים מוסברים יותר, ויוסיפו לו ביאור והבנה במאמר שלמד לפני זה.

כנ"ל, ביאורי המאמרים מיוסדים בדרך כלל על חכמת הקבלה בכלל, ודברי האריז"ל בפרט, בנוגע להשתלשלות העולמות וכו'. ואדה"ז מפרש תמיד את דברי האריז"ל בדרך של הפשטה מגשמיות⁵², היינו שבכל פעם שהאריז"ל מדבר במושגים של מקום גשמי לכאורה, כמו מעלה ומטה, פנים ואחור, חוץ ופנים, אדה"ז מפרש דבריו בדרך מופשטת מגשמיות.

והדוגמה הכי גדולה לזה, ענין הצמצום, שסילק אורו הגדול על הצד ונותר חלל ומקום פנוי מהאור. שבקריאה שטחית אפשר להבין כביכול מדובר על מקום גשמי בו האור לא נמצא. ועל זה מבאר אדה"ז⁵³ "אי אפשר לומר כלל צמצום כפשוטו שהוא ממקרי הגוף על האין סוף

ביאורים. פרשת ואתחנן ד"ה 'וידעת היום', וב' ביאורים. ובכולם זהו ע"ד כפנים.

52 וכפי שהעיד על עצמו אדה"ז (אגה"ק סוסכ"ה), "אני לא באתי אלא לפרש דברי הבעש"ט ז"ל ותלמידיו... על פי הקדמות לקוחות מכתבי האריז"ל, מופשטות מגשמיותן, כפי ששמעתי מרבותי נשמתם עדן".

53 שער היחוד והאמונה פרק ז. ועד"ז תו"א וירא יד, ב. לקו"ת הוספות לויקרא, ד"ה 'להבין מה שכתוב באוצרות חיים'.

ברוך הוא שאינו בגדר מקום". ולכן מבאר ענין סילוק האור שהכוונה היא שהאור נעלם ונכלל במקורו, ולא שנעתק ממקום אל מקום.

ועד"ז כל אור "סובב" ו"מקיף" שבכתבי האריז"ל, אדה"ז מפרש⁵⁴ שאין הכוונה סובב ומקיף מבחוץ, על דרך מקום גשמי, אלא הכוונה שנמצא בהעלם לעומת האור הפנימי שבא בהתגלות.

ובכל מקרים אלו הלומד צריך לשים לב ולהבחין, בין דברי האריז"ל ובין דבריו של הרבי בביאור דברי האריז"ל ואז יראה את ההוספה והחידוש שבהם.

ובהמשך לאותה דרך, פעמים רבות מבאר דבריו של האריז"ל אודות פרטי הספירות וסדרם וכו' במשל ודוגמה מנפש האדם הרוחנית. שלכן כל פנים ואחור שבכתבי האריז"ל, אדה"ז מפרש שהשפעה דרך פנים מורה על השפעה ברצון, ודרך אחור מורה על השפעה שלא ברצון. כפי שזה באדם, שכאשר נותן לחבירו דרך פניו (הגשמיות), הרי זה מורה על השפעה ברצון (שזהו ענין נפשי), וכאשר נותן לחבירו לאחור כתיפו, הרי זה מורה על השפעה שלא ברצון.

ובזה אנו חוזרים שוב לאמור לעיל אודות תמונת המציאות הכללית שאדה"ז מציג, שעל פיה הוא מפרש דברי התורה כנ"ל, ועל פיה, בפרט על פי תמונת הנפש שלו, הוא גם מפרש את כל קבלת האריז"ל, כאמור כאן. וכפי שיפורט ענין זה בפרק בפני עצמו לקמן, בעזרת ה'.

54) תניא פרק מ"ח. לקו"ת נצבים ביאור לד"ה שוש אשיש. ועד"ז בקצרה עכ"פ בריבוי מקומות (ואולי רובם ככולם) שמזכיר את המושגים סובב וממלא, ששוב ושוב מדגיש שסובב אין הכוונה מקיף מבחוץ אלא שנמצא בהעלם.

ביאור אדה"ז לסדר השתלשלות במשל הנפש

ביאורי הקבלה במשל גוף האדם

בתורת הקבלה מבארים בפרטיות סדר הספירות בעולם האצילות. ועל יסוד הפסוק "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", ממשילים הדרגות באצילות לצורת האדם הגשמי ברמ"ח אברי הגוף.

[וכמובן, בהקדם האזהרה הידועה⁵⁵ ש"לא ראיתם כל תמונה", ואין למעלה שום מציאות גשמית, והכל הוא כוחות רוחניים, שהם מקור לענינים הגשמיים בעולם הזה, ופעולתם בעליונים דומה לפעולתם הגשמית למטה, ולכן נקראו על שמם].

ובכללות, עשרת הספירות הם דוגמת עשרה אברים כלליים שבגוף האדם. ובלשון התיקוני זוהר הידוע, כתר עליון, קרקפתא דתפלין (או במקומות אחרים, גלגלתא). חכמה מוחא. בינה לבא. חסד דרועא ימינא. גבורה דרועא שמאלא. תפארת גופא. נצח והוד תרין שוקין (ובמקומות אחרים, תרין כליות. או תרין ביעין). יסוד סיומא דגופא, אות ברית קודש. מלכות פה.

ומזה, ובעיקר בקבלת האריז"ל, ממשיכים לבאר פרטים ופרטי פרטים בספירות העליונות, בדומה לגוף האדם התחתון. ולדוגמה, שכשם שגוף האדם נחלק לג' קוין, ימין שמאל ואמצע, כך גם הספירות שלמעלה. ובפרטיות יותר כל האברים נחלקים לשלוש, כמו הגוף שנחלק מהכתפיים עד החזה, מהחזה עד הטבור, ומהטבור ומטה. וכן הידיים נחלקים לג' פרקים, החלק המחובר לכתף, הזרוע, וכף היד. ועד"ז הרגליים. שזה מורה על כך שמדת התפארת (גופא) נחלקת לג' שלישים, וכן מדות חסד וגבורה (כנגד הידיים), וכן מדות נצח

55) ראה דרמ"צ מצוות פו"ר ס"ב. שורש מצה"ת ס"ב. ובהנסמן שם.

והוד (רגליים). וכשם שהידיים נחלקים לה' אצבעות, עד"ז מדות החסד והגבורה שיש בהם ה' חסדים וה' גבורות. וכהנה רבות.

בהרחבה יותר, האדם הוא חלק מתוך מסגרת שלמה של משפחה, שצורתה היסודית היא אב ואם בן ובת. וגם על זה חל הכלל של "בצלם אלקים עשה את האדם", שהמשפחה הגשמית כאן למטה, היא השתקפות של עשרת הספירות שבעולם האצילות.

ובכללות: אב ואם שלמטה, הם דוגמת הספירות חכמה ובינה שלמעלה. הבן שלמטה הוא דוגמת המדות שלמעלה. והבת שלמטה היא דוגמת ספירת המלכות שלמעלה. בקשר עם משל זה, הספירות חכמה ובינה מכונות אבא ואמא, ששת המדות מכונות זעיר אנפין (הוא כביכול הבן הזכר), וספירת המלכות מכונה נוקבא (היא כביכול הבת). והכתר שלמעלה מכל הספירות, במשל זה נקרא עתיק יומין או אריך אנפין. (כביכול ה"זקן" או ה"פנים הגדולות" שלמעלה מכל ה"משפחה").

ובכתבי האריז"ל מבואר בפרטיות יותר, שכשם שהדמויות במשפחה הגשמית משקפים את הספירות שבעולם האצילות, כך היחסים שבין הדמויות למטה, הוא בדוגמת היחסים שבין הספירות העליונות. דהיינו, כשם שלמטה משפחה מתחילה ביחוד בין אב ואם, שמזה נעשה עיבור ברחם האם, שאח"כ נולדים מזה בן ובת. ובתחלה הבן צריך עדיין לינוק מאמו עד שנשלמים כלי מוחו ולאחר שגדל ונשלם יכול להיות יחוד בין הבן והבת. כך ככל הדברים האלו מבואר בנוגע לספירות העליונות, שישנו חיבור והשפעה מספירת החכמה לספירת הבינה, המכונה יחוד אבא ואמא, שמזה נעשה אח"כ התהוות המדות בתוך הבינה, עד לידתן והתגלותן כמציאות בפני עצמה. וגם אח"כ המדות יונקים מהבינה, עד שנעשו מציאות שלמה שיכולה להשפיע הלאה לספירת המלכות, המכונה בכתבי האריז"ל יחוד זעיר אנפין ונוקבא.

זאת ועוד, שבמשל המשפחה הגשמי, כל דמות במשפחה היא ציור קומה שלם של רמ"ח אברים. וכן הוא בנמשל, שכאשר מכנים את ספירת החכמה אבא, הרי זה מורה על כך שחכמה היא מציאות שלמה הכלולה מכל עשרת הספירות. שלכן אפשר לדבר על חסדים וגבורות דאבא, תפארת דאמא, וכתר דז"א. ולכן בכתבי האריז"ל לשמות אבא ואמא (שנמצאים כבר בזוהר), נלווית ההגדרה 'פרצוף' אבא ו'פרצוף' אמא, שפרצוף מורה על מציאות שלמה

הכלולה מכל הספירות (לעומת ההגדרה 'נקודה', שבדברי האריז"ל מורים על ספירה בודדת לעצמה, שאינה כלולה מהשאר).

ומוכן שמשל המשפחה מרחיב את המשל הקודם מגוף האדם, ומאפשר לדבר על פרטים ופרטי פרטים בספירות ויחסים ביניהם⁵⁶.

[למרות כל הנ"ל יש להבהיר שההקבלה בין הדרגות שלמעלה לגוף האדם שלמטה, היא רק בכללות העניינים, אך ככל שיורדים לפרטים יש עניינים רבים שקשה לראות אותם משתקפים כאן למטה (לדוגמה, המושג עיבור שני לאחר היניקה, שלכאורה אין דוגמתו למטה). וכן, הקבלה זו היא בעיקר בעשרת הספירות שבעולם האצילות, אך כשעולים למעלה מהאצילות, אף שגם שם האריז"ל משתמש במושגים גשמיים, כמו אוזן וחוטם וכו', אעפ"כ הרי זה פחות דומה למציאות שלמטה].

אין כאן המקום להכנס לכל הפרטים שבזה, שרבו מאד ונתבארו בפרטיות בעץ חיים ושאר ספרי קבלה. ומה שנוגע לכל אחד מאתנו הוא לימוד החסידות, שזה שווה לכל נפש. אלא שבתורת החסידות מצטטים תדיר מדברי קבלה בכלל וקבלת האריז"ל בפרט, והלומד שאינו מכיר הדברים יכול להתקשות בהבנתם. אך אם הלומד מבין את הרעיון הכללי של השוואת הספירות לאברי הגוף והדמויות שבמשפחה, ומכיר הסדר הכללי שבזה, אח"כ כשלומד

56) וראוי לשים לב לכך שיש כאן ב' משלים, וב' שפות. אפשר לקרוא לעשרת הספירות ע"א א"א או"א וזו"נ, ואפשר לקרוא להם כחב"ד חג"ת נהי"מ. ובד"כ השפה הראשונה משמשת רק כשמדברים על פרצוף שלם, ולא על ספירה פרטית. והשפה השנייה יכולה לשמש בשני העניינים. ולכן אפשר לדבר על תפארת דאמא וכתר דנוקבא, אך לא מתאים לדבר על ז"א דבינה ועתיק דמלכות (למרות שלכאורה זה אותו דבר בשפה אחרת). ועד"ז אפשר לדבר על יחוד אבא ואמא, או יחוד חכמה ובינה, והכוונה תהיה זהה. אך לא מתאים לדבר על יחוד אבא ובינה, או חכמה ואמא. וק"ל.

חסידות ופוגש ציטוט מכתבי האריז"ל וכדומה ובו מושג חדש שאינו מכיר, יקל עליו להבין את משמעותו של המושג החדש ולשלב אותו בתוך הידע הקיים אצלו מקודם.

ביאורי החסידות, במשל הנפש

ובתורת חסידות חב"ד, החל מאדה"ז, מתגלה פלא על פלא:

א) צורת האברים הגשמיים, משקפת במדויק את צורת הנפש הרוחנית. היינו שהראש הגשמי הוא כלי לאור השכל הרוחני, והלב הגשמי כלי לאור המדות (הרגש) הרוחני. וכשם שברוחניות גבהה מעלת השכל על מעלת המדות, כך בגשמיות בגוף האדם, הראש נמצא מעל הלב. ועד"ז בכל שאר האברים, שכולם כלים לכוחות רוחניים, וכולם צורתם הגשמית ומקומם הוא ביטוי של מהותם הרוחנית.

ב) פלא גדול יותר, שגם הדמויות שבמשפחה הגשמית והיחסים שביניהם, משקפים בדיוק, ובצורה מפורטת יותר, את כוחות הנפש הרוחניים והיחסים שביניהם. וכמבואר בתניא פ"ג שחכמה ובינה שבנפש האדם הן אב ואם שעל ידי היחוד שביניהם נולדים אח"כ המדות שבלב שהם בחינת בן ובת. וגם בזה ישנו בפרטיות כל הסדר של עיבור ויניקה וכו'.

ולכן אם בתורת הקבלה המשילו עשר ספירות דאצילות לעשר אברים שבאדם או לדמויות שבמשפחה, עם כל הפרטים ופרטים שבוה, אזי בתורת חסידות חב"ד ממשילים עשר ספירות לעשר כוחות הנפש, ומראים כיצד במשל זה משתקפים כל הפרטים והפרטי פרטים שבמשלים הקודמים.

וכאן מגיע הפלא השלישי, העולה על קודמיו. כי כנ"ל, המשלים הגשמיים מגוף האדם ומשפחתו, אינם מבטאים, בגלוי עכ"פ, את כל הפרטים ופרטי פרטים שבספירות ודרגות העליונות. וישנם אמירות רבות בקבלה, שאין להם השתקפות במשל הגשמי כאן למטה. אמנם משל הנפש הרוחני הוא רב מימדי, ואפשר למצוא בו עומק לפנים מעומק. ולהפתעת הלומד מתגלה שכל הפרטים ופרטי פרטים שנתבארו בעץ חיים וכו' לגבי סדר השתלשלות,

מקבלים ביטוי מדוייק במשל הנפש שנתבאר על ידי אדה"ז. כך שהדברים הסתומים שבדברי האריז"ל באים בראיה מוחשית בדברי אדה"ז.

ועיקרי דרכו של אדה"ז, בדרך כלל:

עשר כוחות הנפש הבאים בהתלבשות באברי הגוף, הם משל לעשר ספירות דאצילות, שהם אורות (על דרך נפש) המתלכשים בכלים (על דרך גוף)⁵⁷. חכמה ובינה המכונים אבא ואמא, נמשלו בכחות השכל של האדם. המדות חסד וגבורה, המכונות זעיר אנפין, נמשלו לרגש הלב שבאדם. וספירת המלכות המכונה נוקבא, נמשלה לכח הדיבור והמעשה שבאדם.

למעלה מכל זה, כוחות התענוג והרצון, שאינם באים בהתלבשות בגוף, והם החיות הפנימית של כל שאר הכוחות, הם דוגמת הכתר שלמעלה מכל העשר ספירות. ובפרטיות, כח התענוג הוא פנימיות הכתר, המכונה עתיק יומין. וכח הרצון הוא חיצוניות הכתר, המכונה אריך אנפין. והבחינות שלמעלה מזה בנפש, שהם הרבדים היותר ויותר נעלמים שבנפש, הם משל על הדרגות בהשתלשלות שלמעלה מעתיק ואריך.

למטה מכוחות הנפש, הם הלבושים מחשבה דיבור ומעשה, המלבישים את כוחות הנפש, ועל ידם האדם מתגלה לזולתו ופועל בעולם שחוצה לו. וכנ"ל, זהו משל לספירת המלכות דאצילות על כל הדרגות שבה, המלבישה את הספירות שלמעלה ממנה, ועל ידה הם מתגלים ופועלים בעולמות ב"ע, בהם יש נבראים נפרדים מאלקות, הנחשבים כזולת כלפי הקב"ה.

המעלות במשל הנפש

מלבד המעלה הראשונה הנ"ל, שמשל הנפש מבטא בדיוק מלא את כל פרטי הדרגות שלמעלה, עוד יש בו מעלות חשובות ביותר.

א. ההפשטה:

עניני האלקות הם מופשטים מכל ציור גשמי, ובספרי הקבלה שמבארים עניני האלקות במשלים גשמיים, הרי זה דרך משל בלבד לשבר האוזן מה שיכולה לשמוע. ואעפ"כ, ישנה האזהרה שלא ללמוד ספרי קבלה מי שאינו מוכן לזה, לפי שיכול להתפס למשל הגשמי

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

(57) תו"א וירא ד"ה פתח אליהו בתחלתו.

ולהתגשם מאד⁵⁸. אמנם במשל הנפש הרוחני, מלכתחילה גם המשל הוא מופשט מגשמיות, ולא שייך החשש הנ"ל של הגשמה. ועל ידי ביאור דברי האריז"ל במשל הנפש, הרי גם דברי האריז"ל מובנים בצורה מופשטת מגשמיות.

ב. ההסברה החסידית:

אמר אדמו"ר הרש"ב: "אנשים חושבים שחסידות היא הסבר על קבלה. זוהי טעות, קבלה היא הסבר על החסידות"⁵⁹. ולכאורה כוונתו, שודאי שבחסידות נתבארו עניני קבלה בהסברה מאירה (וכנ"ל, שמשל הנפש מבאר דברי האריז"ל בצורה המתיישבת על השכל). אך לא זה ענין החסידות, להסביר קבלה. ההיפך הוא הנכון, חסידות היא גילוי אלקי חדש, שמביא אתו רעיונות חדשים. אלא שהחסידות משתמשת ברעיונות מתורת הקבלה (לפי ההסברים שלה), בכדי להסביר ולסדר את הרעיונות החדשים שלה.

ולדוגמה, אחד הענינים הכי עיקריים שחסידות באה להדגיש, הוא אחדות ה' שאין עוד מלבדו, כיון שכל המציאות בטלה אליו ומאוחדת אתו. ובפרטיות, בביטול העולמות כמה דרגות זו למעלה מזו, ביטול היש, ביטול במציאות, ביטול דאין, וכו'. שכל רעיונות והגדרות אלו הם רעיונות חסידיים טהורים, שאינם נמצאים בספרי הקבלה.

אלא שחסידות משתמשת במושגים מקבלה, בכדי לסדר את הרעיונות שלה. ומבארת שבעולם הבריאה אלקות נרגשת באופן מוגבל, ולכן הביטול של עולם הבריאה הוא ביטול היש. ובעולם האצילות אלקות נרגשת באופן אמיתי יותר, ולכן הביטול דאצילות הוא ביטול במציאות. והביטול דכתר שלמעלה מאצילות, הוא ביטול דאין. ועד"ז בעשר ספירות שבאצילות גופא, שכל ספירה עליונה יותר היא בביטול יותר מחברתה. כמבואר באריכות בדרושי חסידות.

וענין זה, דרגות הביטול והאחדות שבספירות העליונות וכו', משתקף בבהירות במשל הנפש. כמבואר בדרושי חסידות שהביטול שבמוחין למעלה מהביטול שבמדות, ובמוחין

(58) לקו"ת הוספות לספר ויקרא. דרמ"צ שורש מצות התפלה סוף ס"ב.

(59) וראה אגה"ק סוסכ"ה, "אל יחשדני שומע שאני בעיני שהבנתי דברי האריז"ל להפשיטן מגשמיותו, כי אני לא באתי אלא לפרש דברי הבעל שם טוב ז"ל ותלמידיו . . . שענין זה אינו מחכמת הקבלה . . . וגם היא אמונה פשוטה בסתם כללות ישראל . . . אלא שחדשים מקרוב באו לחקור בחקירה זו . . . ואי אפשר לקרב להם אל השכל, אלא על פי הקדמות לקוחות מכתבי האריז"ל". ולכאורה הן הן הדברים שבדברי אדמו"ר הרש"ב, וככפנים.

גופא הביטול שבחכמה למעלה מהביטול שבבינה. והביטול שבעצם הנפש הוא למעלה מהביטול שבחכמה. מה שבמשל הגוף לא שייך לדבר על כל זה, וקשה לראות חילוקי דרגות בביטול בין האברים הגשמיים.

ועד"ז ענין עיקרי נוסף בתורת החסידות, הרעיון של נעוץ תחלתן בסופן, שורש הנמוך ביותר בגבוה ביותר. שגם רעיון זה מתבטא במשל הנפש, ששורש הדיבור בחכמה, שורש המעשה ברצון שלמעלה מהשכל, וכו'. משא"כ במשל הגוף קשה לראות ענין זה.

ועל פי זה, וכדי לתת ללומד טעימה מהענין ולהקל עליו להכנס לתוך עולם החסידות, יבוא לקמן ליקוט קצר מכמה מקומות בדברי אדה"ז בתו"א ולקו"ת, שמביא מושג מכתבי האריז"ל ומבארו בדרך החסידות במשל מנפש האדם. ובעזרת ה' ככל שהלומד יבין את העקרון ויכיר את הפרטים, יקל עליו להבין כלפי מה דברים אמורים.

והרי זה הכנה וטעימה ועד להתחלה ממש של הייעוד המובטח, "יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דעת בוראם . . מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". שזה מתחיל כבר עתה על ידי התגלות תורת החסידות בהבנה והשגה⁶⁰. וכדברי כ"ק אד"ש מה"מ שענתה כבר "מוכנים בכל הפרטים ופרטי פרטים" לענין זה.

חסד וגבורה דעתיק והתלבשותן באריך. התגלות עתיק בבינה. ◇◇

אמר האריז"ל שחסד דעתיק מתלבש בגלגלתא דאריך אנפין (כתר שבכתר), וגבורה דעתיק מתלבשת בחכמה סתימאה דאריך אנפין (חכמה שבכתר). ומבאר אדה"ז כשיטתו בכל מקום שעתיק היינו תענוג כנ"ל. ולפי זה חסד דעתיק היינו התענוג בלי צמצום, שאינו יכול לבוא בהתגלות ובהרגשה, ולכן מתלבש בגולגלת הבלתי מרגישה. גבורות דעתיק היינו צמצום התענוג בכדי שיבוא בהתגלות ובהרגשה, והתגלותו הראשונה היא בחכמה סתימאה, היינו בשכל המשכיל השכלות חדשות. ובלשונו⁶¹:

"בחינת חסד דעתיק יומין שורה בגלגלתא דאריך אנפין, פירוש על דרך משל עצמות כח העונג כנ"ל שנחשב מן העצמות כנ"ל לפי שאינו בכלל גילוי הרגשה כו', כמו כן בחינת חסד

◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇◇

60) ראה י"ט כסלו תשמ"ו. י"ט כסלו תשנ"ב.

61) תו"א הוספות לפרשת שמות. קז, רע"ג ואילך.

דעתיק יומין הוא הגבה למעלה מכל גילוי והרגש השעשועים כו', לכך הוא שורה בבחינת כתר שבכתר שהוא נחשב עדיין מבחינת העצמות של המאציל כידוע.

אמנם בחינת גבורות דעתיק יומין שהוא על דרך משל הרגשת השעשועים, שהוא כבר בבחינת כלי ואותיות הצמצום כנ"ל, הוא שורה בחכמה שבכתר, שהוא ראש ומוחין השרשיים לכל האצילות וכידוע. לפי שע"י צמצום העונג דגבורה דעתיק יומין יוכל לבא לידי מקבלים ע"י החכמה דאריך אנפין כו'. . דמקור מוצא השכלה הגלויה הוא הנקרא משכיל, והוא בחינת חכמה סתימאה כו', ובו ישרה העונג הנרגש הנ"ל.

כמו שאנו רואים שחכמת אדם תאיר פניו בעונג נפלא כשממציא מושכל חדש כו'. . והנה עונג זה הנרגש בשכל החדש שהמציא אע"פ שנתגשם במציאות השכל הוא באמת הגבה למעלה לגמרי ממציאות חכמה ושכל אלא הוא מבחינת עצמות כח התענוג שבבחינת יחידה שבנפש רק שהושפל וירד במשכיל כדי להוציא מושכל חדש כו'. . ולכך נק' אז בשם דין וצמצום ע"ש העונג הנרגש הנ"ל שהוא דין וצמצום לגבי עצמות העונג כו'."

ובמקום אחר ממשיך ומבאר באותו קו, דברי האריז"ל שהתגלות עתיק הוא בבינה, שכח הבינה בנפש היא השגת השכל באורך ורוחב (בשונה מחכמה, שהיא הכח הממציא השכלות חדשות כנ"ל), ולפי זה התגלות עתיק בבינה היא על דרך התענוג הנרגש באדם בעת השגת שכל⁶².

"התגלות עתיק הוא בבינה. . והיינו מפני שהיא בחינת השגה, ועיקר התגלות התענוג הוא בהשגה דוקא. כמו על דרך משל למטה באדם כשנופל לו איזה השגה ושכל חדש באיזו עמקות הוא מתמלא תענוג, אמנם עיקר התגלות וההתפשטות התענוג בשלימות הוא דוקא אח"כ כשמשיג העמקות הזאת בהרחבת שכלו ורוחב בינתו דוקא. וכמו כן הוא למעלה, שהתענוג עליון מלובש בחכמה הנקרא עדן, שהוא עצם דבר המושג כמו שהוא

(62) לקו"ת דרושים לר"ה. נז, א.

עדיין בעצמותו, אמנם שם הוא בהעלם, ועיקר התגלותו כשנמשך בבחינת בינה שהיא בחינת השגה בהתפשטות אורך ורוחב כו".

קְרוּמָא וְאוּרָא דְאֵרִיךְ אֲנִפִּין

כתב האריז"ל שבגוף האדם את המוח חופה קרום שסביבו אויר. וכן הוא למעלה באריך אנפין ישנו "קרומא דאוּרָא דחפּיָא על מוחא סתימאה". ומבאר אדה"ז⁶³ המשמעות הנפשית של ענין זה:

"כי הנה על דרך משל כשאדם משכיל ומחדש איזו השכלה חדשה זהו המשכה שנמשך ממקור השכל הנקרא משכיל. ולפעמים אין נופל לו שכל מלמעלה מהשכל. א"כ בהכרח לומר שיש דבר שלמעלה מבחינת המקור השכל המשכיל, שהוא המקשר ומחברו לבא לידי גילוי בשכל, לפעמים כך ולפעמים כך. והנה מקור השכל הנק' משכיל זהו הנק' חכמה סתימא. והבחינה שלמעלה מזה זהו בחינת אוּרָא שעל קרומא דחפּיָא על מוחא סתימאה שהוא המקשר ומחבר חכמה סתימאה לבא לידי גילוי כו'.

אבא ואמא שהלבישו לזרועות דאריך

כתב האריז"ל שזרועות דאריך, היינו חסד וגבורה דאריך אנפין, מתלבשים באבא ואמא, היינו חכמה ובינה דאצילות. ומבאר אדה"ז על פי הנ"ל שאריך הוא בחינת רצון, ואו"א נמשל לשכל האדם בו מתלבש הרצון. ובלשונו⁶⁴:

מה שאבא ואמא מלבישים לחסד וגבורה דאריך אנפין, הלבשה זו הוא על דרך משל התלבשות הרצון בהשכל. . כמו על דרך משל שמחמת רצונו לאיזו דבר נתהווה אצלו שכל וטעם לאותו הדבר. וכמ"ש וירח ה' את ריח הניחוח, ויאמר כו' לא אוסף עוד כו', כי יצר לב האדם רע מנעוריו. הרי טענה זו דיצר לב האדם רע שמתחלה נמשך ממנה חובה אח"כ נולד

63) לקו"ת מטות, ביאור לד"ה החלצו. פז, סע"ג.

64) לקו"ת אמור, ביאור על הפסוק והניף הכהן. לט, א.

ענין חשמל זה מה ענינו הנה מבשרי אחזה. כי במדות אין שם התגלות כל השכל, שאם כן היו המדות בטלים בהשכל ולא הי' מהם כלל התפשטות והמשכה, אלא שאעפ"כ מקיף עליהם הארה מועטת מחיצוניות הבינה, בחינת התבוננות שלמעלה מן המדות, בכדי שלא יהיה יניקת החיצונים. שמהמדות יכול להיות אחיזה לסט"א, וכמארז"ל לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל כו', וכן שבירת הכלים היה בהמדות, לפיכך צ"ל בחינת חשמל מקיף שלא יהי' להם יניקה מהמדות אלא בדרך שערות וצפרנים כפי הצורך בלבד (כי חשמל זה הוא מהבינה

וחו"ב הן תרין ריעין כו' ומחכמה אין יניקה לחיצונים כנודע מענין הנגעים וכמ"ש ימותו ולא בחכמה לפי שחכמה כח מה בחינת בטול לאור א"ס כו').

מראי מקומות נוספים:

ביאור ענין עקודים ונקודים ועשר ספירות הגנוזות במאצילן, במשל מכוחות הנפש הכלולים בנפש. תו"א לך לך, ד"ה הן עם אחד.

ביאור ענין ספירות דתוהו ותיקון, במשלים מנפש האדם. תו"א נח, ביאור לד"ה מים רבים. פרשת תולדות ביאור לד"ה מים רבים. וישלח ד"ה ויאמר יעקב. לקו"ת מסעי, ביאור לד"ה החלצו. ובכ"מ.

עתיק ואריך, רצון ותענוג. דרמז וידוי ותשובה ס"ב.

מוחין דאבא ומוחין דאמא. השגה וביטול ההשגה. לקו"ת צו ד"ה ששת ימים. מצורע ד"ה זאת תהיה. ועד"ו ביאור ענין יחוד חכמה ובינה, כענין ידיעת השלילה, שמבין שאינו מבין, לקו"ת פקודי, ביאור לד"ה אלה פקודי.

אבא יסד ברתא, השייכות בין ספירת המלכות לספירת החכמה, על פי משל מכח הדיבור ששרשו בכח החכמה. אגה"ק ס"ה.

יסוד אבא ארוך עד יסוד דז"א, התפשטות כח הראיה עד לגשמיות. תו"א מקץ ביאור לד"ה מי כה' אלקינו.

יסוד אמא עד החזה, התפשטות השכל למדות שבלב. תו"א וארא ביאור לד"ה לכן אמור.

תפארת דאמא נעשה כתר לז"א. תפארת דז"א כתר לנוקבא. לקו"ת קדושים.

נה"י שבעליון נעשה מוחין לתחתון. כמו חיצוניות המחשבה שנעשית מוחין וחיות לדיבור.

אגה"ק סי"ט בסופו.

התהוות המלכות מחזה דו"א, על דרך התהוות הדיבור ממדות שבלב. תו"א אסתר ד"ה כי
אברהם לא ידענו.

ועוד ועוד.

כמו פירוש בפסוק או במאחז"ל וכיו"ב שהרבי אומר אותו כקביעה בלא טעם, והלומד אין לו דרך להבין כיצד הפירוש של הרבי מתקשר לאמור בפסוק.

ולכל לראש, לאחר שהלומד חלק המאמר לענינים ענינים, גם אם לא הצליח להבין ענין פלוני, הוא רואה זאת כענין נקודתי שאינו מפריע לו להבין את שאר הענינים שלפניו ולאחריו. ופעמים רבות, כשימשיך ללמוד יראה, שבמאמר שמופיע לאחריו 'ביאור על הנ"ל', יתכן שאותם ענינים שנאמרו במאמר בלא הסבר, יבואו בביאור בצורה מוסברת יותר⁶⁹. ובדומה לזה, יתכן וישנם שני מאמרים על אותו נושא, ומה שבאחד נאמר בקיצור, בחבירו נאמר בהסברה⁷⁰.

ופעמים רבות, מתוך הביאורים הנ"ל, יתברר שהדברים הסתומים שבמאמר מיוסדים על מושגים מתורת הקבלה, וכאשר מכירים ומבינים את המושגים, אז הדברים הסתומים נהיים מיד ברורים ומאירים. ובהמשך הזמן, ככל שימשיך ללמוד ויכיר יותר הן את סגנונו של

69) ודוגמה לדבר, מהמאמר הראשון בתורה אור, על הפסוק "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה . . . עומדים לפני, כן יעמוד זרעכם ושמכם", ובסיום המאמר מפרש "זרעכם ושמכם . . . המצוות נקראו בשם זריעה, כמו שכתוב זורע צדקות . . . ושמכם הוא בחינת קבלת עול מלכות שמים, ויעש דוד שם". והדברים סתומים ללומד.

אמנם בביאור על המאמר באים הדברים (בצורה שונה מעט, ובהסברה יותר, "זרעכם הוא בחינת זריעת המ"ד ע"י התורה, שהתורה שנתלבשה בעניינים גשמיים היא כמו זריעת הגרעין בעפר, שעם היות שגוף הגרעין נרקב מכל מקום הכח שבו מצמיח ולכן אינו צומח אלא דוגמת הגרעין . . . כן התורה אע"פ שנתלבשה בעניינים גשמיים מכל מקום אור התורה הוא המצמיח ופועל ישועות בקרב הארץ לברר את המ"ן ולהעלותו למעלה מעלה. ושמכם הוא בחינת קבלת עול מלכות שמים שמקבלים במצותיו ית', ונקרא בחינת שם, שנקרא שמו יתברך על ישראל בקבלת מלכותו עליהם".

70) כמו המאמר הראשון בתו"א, שמדבר על התורה שהיא מן השמים, שהם אש ומים. וממשיך שהתורה מצד עצמה היא למעלה מן השמים, שעל זה אמרו חז"ל אלפיים שנה קדמה תורה לעולם, שעולם הוא בחינת שמים, והתורה קדמה להם, אלא שאח"כ נמשכה בבחינת עולם ושמים. והדברים סתומים וחתומים. ובמאמר הראשון בלקו"ת של שיר השירים עוסק באותו נושא של התהוות התורה, ומביא אותו מאחז"ל של "אלפיים שנה קדמה תורה לעולם", ומבאר שהתואר 'עולם' מתייחס למדות דאצילות, ו'אלפיים שנה' הם דרגת החכמה והבינה שלמעלה מהמדות, וקדמו לעולם. וכיון שהתורה היא חכמתו ובינתו של הקב"ה, הרי היא קדמה לעולם. אלא שאח"כ נמשכה להתלבש במדות ועולם. וזהו שהתורה נמשכה לשמים, שהתואר 'שמים' הוא גם כן כינוי למדות דאצילות, ולכן 'שמים' הם אש ומים, היינו חסד וגבורה שבאצילות, והתורה שהיא חכמתו ובינתו יתברך נמשכה להתלבש במצוות עשה ולא תעשה, שהם חסד וגבורה, בחינת שמים ועולם.

אדה"ז והן את רעיונותיו, ימצא עצמו מצליח להבין בכוחות עצמו גם את אותם ענינים שנאמרו בצורה פחות מוסברת.

לאחר שהלומד למד והבין לפי ערכו את חלקי המאמר השונים, יש לו לעצור ולנסות לראות את התמונה הכללית ולצרף את הענינים שבמאמר לענין שלם. שבשביל זה צריך לזהות את המסגרת של המאמר ואת הנושא המרכזי שלו, המחברים יחד את כל חלקי המאמר⁷¹. ובה אפשר לנסות ולהגדיר סגנונות שונים:

א. יש מאמרים שיש בהם הסברה רציפה של ענין אחד מהתחלה עד הסוף, ובהם יותר קל לתפוס את רצף ושייכות הענינים⁷². בפרט המאמרים המתחילים בתיבות "להבין ענין" או "להבין הטעם".

ב. יש מאמרים שבנויים על פסוק. היינו שהפסוק שבתחלת המאמר אינו רק פתיח למאמר, ולא רק נותן לו נושא מרכזי לדון בו, אלא מלווה את המאמר לכל ארכו, ונהיה כמו עמוד השדרה שלו, כשהרבי חוזר אליו שוב ושוב ומבאר בו עוד מילה ועוד מילה לפי סדר הפסוק. ולפעמים הרבי ממשיך לבאר סדרה שלמה של שלשה או ארבעה פסוקים הממשיכים את הדיבור המתחיל⁷³.

ולפעמים אותו 'עמוד השדרה' בולט לעין, כשהפסוק מוכר ומפורסם ומוצג במאמר בצורה בולטת. ולפעמים 'עמוד השדרה' מובלע בתוך המאמר, כשמדובר על פסוק או מאמר חז"ל

71) ישנו אתר sichos.net בו תוכן קצר של כל המאמרים שבתורה אור ולקוטי תורה. וכמובן, ראיית התוכן הכללי לפני הלימוד, יכולה לעזור לתפוס את כללות הענינים והרצף.

72) כמו במאמרים של פרשת בראשית, "להבין הטעם שנשתנה יצירת גוף האדם", "לא טוב היות האדם לבדו", "ויאמר ה' אלקים הן האדם", "להבין ענין הברכות".

73) ולדוגמה, המאמר "אתם נצבים", שהרבי עוסק בסדרה של ארבעה פסוקים המתבארים לכל אורך המאמר, "אתם נצבים היום כולכם . . טפכם נשיכם . . לעברך בברית ה' אלקיך . . למען הקים אותך היום לו לעם וגו'". ועל דרך זה בפרשת כי תבוא, מאמר נוסף המבאר סדרה של ארבעה פסוקים "היום הזה ה' אלקיך מצוך . . את ה' האמרת היום . . וה' האמירך היום . . ולתתך עליון על כל הגויים אשר עשה".

לא כל כך מוכר, או שבין 'חוליה' ל'חוליה' יש במאמר אריכות בענינים אחרים, כך שהלומד לא שם לב לרצף החוליות המרכיבות יחד עמוד שדרה שלם.

הענין נעשה עוד יותר מורכב, כשפעמים רבות בתוך המאמר ישנו 'עמוד שדרה משני', שהרבי כמו פותח נושא חדש, ונכנס לפסוק חדש או אפילו לסדרת פסוקים, ומבאר אותה לכל אורכה⁷⁴, עד שמסיים וחוזר לנושא ולפסוק בו המאמר התחיל. ולפעמים ישנם גם שני עמודי שדרה מקבילים, כלומר שני פסוקים שנמשכים לכל אורך המאמר, כשחלקי הפסוקים מקבילים זה לזה⁷⁵.

ולכן הלומד צריך להקדיש תשומת לב ולעקוב אחר אותם 'עמודי שדרה' של המאמרים, שרק כך יוכל להבין את מהלך הענינים במאמר. ולשם כך דרושה לו בקיאות מסויימת בתנ"ך כדי להכיר את הפסוקים אותם הרבי מצטט. כי מי שאינו מכיר את הפסוקים ממקורם, לא ישים לב לקשר שבין הענינים, והמאמר יראה לו קרעים קרעים. אך כשהוא מכיר את הפסוקים, הרי רצף הענינים ברור מאליו⁷⁶.

בקשר לזה יצויין עוד, שפעמים רבות תוך כדי מאמר על הפרשה, הרבי נכנס לבאר ענין הקשור למועד החל באותו זמן, או פסוק מהנביא מתוך הפטרת השבת⁷⁷, או ענין שקשור

74) ולדוגמה, המאמר 'אתם נצבים' הנ"ל, שתוך כדי ביאור הפסוק 'אתם נצבים', מבאר בפרטיות את מאחז"ל 'אמרו לפני מלכות . . ובמה בשופר', באריכות גדולה, ואח"כ עובר לבאר בפרטיות את סדרת הפסוקים "הללו-ה . . הללוהו בתקע שופר", ורק לאחר מכן חוזר לפסוק בו התחיל.

75) ולדוגמה, המאמר הראשון שבתורה אור, שה'מסגרת' של המאמר היא ביאור הפסוק 'השמים כסאי והארץ הדום רגלי, איזה בית אשר תבנו לי', ותוכן המאמר עוסק בביאור סדר התפלה, ברכת אהבת עולם שהיא הכנה לקריאת שמע שלאחריה, עד לפסוק 'ואהבת . . בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך'. ולאורך המאמר מתברר שג' האהבות (לבבך, נפשך, מאדך) מקבילות לג' הענינים של כסא הדום ובית שבפסוק "השמים כסאי".

76) ולדוגמה, במאמר "היום הזה" המצויין לעיל, הפסוק ממשיך "היום הזה ה' אלקיך מצוך לעשות את החוקים ואת המשפטים האלה, ושמרת ועשית אותם בכל לבבך ובכל נפשך". בתחילת המאמר הרבי נעמד על חלקו הראשון של הפסוק, ובהמשך הרבי נעמד על המילים "בכל לבבך ובכל נפשך" ומבאר אותם. והנה הלומד שלא מכיר את הפסוק ממקורו, יחשוב לתומו שהרבי מתכוון ל"בכל לבבך ובכל נפשך" של קריאת שמע, ולא יבין כיצד פסוק זה מתקשר למאמר כאן. אך אם הוא מכיר את הפסוק במקורו וזוכר אותו בשעת הלימוד הדברים יסתדרו היטב.

77) כמו בפ' ואתחנן ביאור לד"ה 'וידעת' בסופו (ז, ג) מבאר הפסוק "דברו על לב ירושלים" שבהפטרת הפרשה. ובד"ה 'וזאת המצוה' (ט, ב) מבאר הפסוק "חומת בת ציון" שבמגילת איכה הנאמרת בתענית תשעה באב

לנוסח התפלה של אותו זמן⁷⁸, וכיו"ב. ולפעמים כדי להבין את הקישור, צריך לעקוב ולשים לב מתי נאמר המאמר (כיון שלא בהכרח שהמאמר נאמר באותו זמן בו הוא נקבע בספר), שרק אז מובן הקשר של פסוק פלוני למאמר⁷⁹. ואם הלומד לא תופס את ההקשר הרי 'מכביד' עליו המעבר מענין לענין. אך אם הוא תופס את קישור הענינים, הלימוד נעשה יותר מובן ונעים.

ג. יש מאמרים שבנויים בסגנון כמו של 'פלפול', שפותח בפסוק ומדייק בו כמה דיוקים. ואח"כ ממשיך לשאול שאלות כלליות בקשר לנושא המדובר בפסוק. ואח"כ עובר לדבר על נושא כללי בתורה ועבודת ה' (כמו "למה ירדה הנשמה למטה"), שזה בד"כ סימן לתחלתו של גוף המאמר. וכשיסיים לבאר את הנושא הכללי, יחזור לבאר את הנושא שהעלה בתחלת המאמר, ובסיום יחזור לפסוק בו פתח ויבאר אותו על הסדר.

ובמאמרים כאלו חשוב לשים לב לנושאים אותם פותח בתחלת המאמר בשורות קצרות, שהם בעצם ה'כותרות' של הנושאים בהם ידובר בהמשך המאמר.

גם יש לשים לב, במאמרים בכלל, שלפעמים המעבר מנושא לנושא הוא עם מילות קישור, כמו "ויובן בהקדים" וכיוצא בזה. ולפעמים המעבר הוא חד, בלי להסביר את משמעותו

(שחלה תמיד בשבוע פרשת ואתחנן). במאמרים של יוכ"פ (סח, ב. סט, ג) מבאר הפסוקים "אני כברוש רענן", "ולא נאמר עוד אלקינו למעשה ידינו", שבהפטרת שבת שובה (שהרי מאמרים אלו, אף שנקבעו כ'דרושים ליום הכיפורים', הרי נאמרו בשבת שובה. וכמוכח גם מתוכנם שכהקדמה לביאור ענין יוכ"פ מאריך לבאר ענין השבת בכלל והקשר בין שבת לתשובה). ועוד.

78) כמו במאמרים של חודש אלול, שמרבה לבאר פסוקים מתוך פרק זך בתהלים, "לדוד ה' אורי", הנאמר בחודש זה.

79) כמו המאמר הראשון בלקו"ת פרשת אחרי, המבאר ענין יוהכ"פ המדובר בפרשה. ותוך כדי נכנס לבאר הפסוק "אני כברוש רענן". והקשר הוא, שאף שפרשת אחרי חלה בחודש אייר, אך המאמר במקורו נאמר בשבת שובה, כהכנה ליום כיפור. ולפיכך נאמר בתוכו ביאור בפסוק שבהפטרת שבת שובה כנ"ל. עד"ז בלקו"ת שה"ש, ד"ה לריח שמניך, מבאר בתוך המאמר הפסוקים "כי בועליך עושייך". . ברחמים גדולים אקבצך". כיון שמאמר זה נאמר בשבת פרשת תצא, בה מפטירים בפסוקים אלו.

של המעבר. והלומד הנבון צריך להבין מתוך תוכן הדברים את משמעות המעבר וקישור הענינים, ולהוסיף במחשבתו תיבות אלו, לפי הענין.

עד כאן דובר בנוגע לסגנון המאמרים עצמם, ויש להוסיף מעט במה שנוגע עד"ז למבנה הביאורים:

הרבה פעמים הביאורים פותחים בהסבר ענין כללי בידיעת האלקות, כמו אצילות ובי"ע, תוהו ותיקון, כנ"ל. ומתוכו חוזר לנושא של המאמר שנאמר לפני זה ומסביר את הרעיונות שבו. כך שהחלק הראשון של הביאור הוא ענין כללי שחשוב מעבר להקשר המקומי שלו.

גם הביאורים בד"כ המבנה שלהם פשוט, כהרצאת ענין מסודרת, ולא כפלפול. ולכן במאמרים שהמבנה שלהם פשוט, שמתחילתם עד סופם מדברים על ענין אחד, בהמשך אחד. אזי יכול להיות שהביאורים של אותם מאמרים די צמודים בתוכנם לסדר הענינים כפי שהוא במאמר עצמו⁸⁰. אך במאמרים שהם בסגנון של פלפול העובר מנושא לנושא שני ושלישי, וחוזר אח"כ לענין שלפניו ושלפני פניו, בביאורים הדברים מגיעים בסדר שונה, שחוזר לכל רעיון שנתבאר במאמר, ומבארו בפני עצמו, כענין העומד לעצמו, ולא במהלך מורכב⁸¹.

ויכול להיות שבביאורים כאלו עובר מנושא לנושא בלי משפטי קישור כמו "ויובן בהקדים" וכיוצא בזה, אלא במעבר חד, "וענין פלוני הוא כך וכך". והלומד יכול להתבלבל ולא להבין קישור הענינים. אך אם למד לפני כן המאמר עצמו, וזוכר המדובר בו, יבין שסיים להסביר

(80) כמו במאמרים של פרשת בראשית, "כי כאשר" ו"להבין הטעם שנשתנה יצירת גוף האדם". עיי"ש.

(81) ודוגמה לדבר, המאמר הראשון בפרשת נח, מתחיל בביאור הפסוק "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" שמפרשו על טרדות הפרנסה שאינם מכבים את אהבת ה', בקשר לזה נכנס לבאר את משמעותם של מי המבול שבפרשה, ומתוך זה מגיע – לנקודה המרכזית לכאורה של המאמר, ה'עבודה' שלו – לדבר אודות תפלתם של בעלי עסקים השקועים בטרדות הפרנסה, שדוקא הם יש בכוחם להתמסר לתפלה באופן מיוחד, וכשמסיים נושא זה, חוזר לסיים את דבריו אודות מי המבול שבפרשה בהם עסק קודם לכן, וכשמסיים נושא זה חוזר לבאר את המשך הפסוק "מים רבים" בו הוא פתח.

ולעומת זאת בביאור על המאמר, מתחיל בביאור ב'השכלה' במשמעות של עולם התוהו ועולם התיקון (אף שבמאמר עצמו מושגים אלו לא הוזכרו כלל, אך בביאור מתברר שכל המאמר מיוסד על מושגים אלו). מתוך ביאור ענין זה, מבאר את כוחה של תפלת הבעל עסק, שיש בכוחו להתגבר על טרדות הפרנסה שמעולם התוהו. וכשמסיים נושא זה מבאר את משמעותם של מי המבול, מתחילה עד סוף. וכשמסיים נושא זה מבאר את הפסוק "מים רבים" מתחילתו עד סופו. כל ענין בפני עצמו.

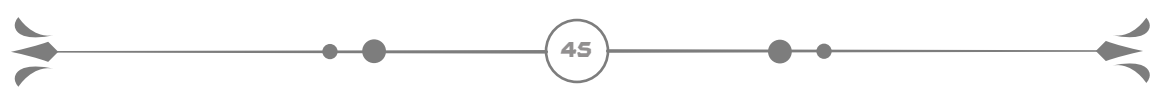
ענין אחד במאמר דלעיל, וכעת עובר להסביר ענין שני שדובר לעיל. ובמאמר עצמו הדברים התקשרו זה לזה.

כנ"ל, מלבד התו"א והלקו"ת, ישנם עוד מאמרים רבים של אדה"ז שלא נכנסו לספרים אלו, ונדפסו בדור האחרון בסדרת מאמרי אדה"ז. כמו"כ ישנם מאמרים רבים של אדה"ז שאדמו"ר הצ"צ כתב עליהם הגהות (כדלקמן), ונכנסו לתוך סדרת אור התורה של אדמו"ר הצ"צ.

פעמים רבות לאותו מאמר שנדפס בלקו"ת, ישנם נוסחאות מקבילות, שנדפסו בסדרות הנ"ל. ויתכן שהנוסחאות האחרות כתובות בצורה ברורה יותר⁸². גם יתכן שמאמר שנדפס בלקו"ת בלא ביאור, נדפס בסדרות הנ"ל עם ביאור. במהדורות התו"א והלקו"ת שנדפסו בדור האחרון, ישנם בסופם הערות וצייונים המציינים על כל מאמר למקבילותיו בסדרות הנ"ל.

(82) ד"ה ציון במשפט תפדה בלקו"ת דברים, יש לו נוסחה אחרת הנדפסת באור התורה. ושם מציין כ"ק אד"ש מה"מ בשולי הגליון, שהנוסחה שבאור התורה ברורה יותר מהנוסחה שבלקו"ת.

חלקי הספר והביאורים עליו

הדפסת הספר וחלקיו

כנ"ל, אדמו"ר הצמח צדק בחר מתוך אלפיים מאמרים של אדה"ז, כמה מאות מאמרים שיודפסו בספר לרבים. בשנת תקצ"ז⁸³ נדפס החלק הראשון של הספר על חומשים בראשית שמות ומגלת אסתר, ונקרא שמו תורה אור. מפני המלשינות באותה תקופה נסגרו בתי הדפוס העבריים ברוסיה, והדפסת החלק השני על חומשים ויקרא במדבר דברים ושיר השירים, התעכבה עד שנת תר"ח, ונדפס אז בשינוי השם, תחת השם ליקוטי תורה⁸⁴.

בתקופה⁸⁵ שעד הדפסת הלקוטי תורה נודע לחסידים שאדמו"ר הצמח צדק כתב הגהות וביאורים על מאמרי אדמו"ר הזקן, ובקשו ממנו להדפיסם. בתחילה מיאן בכך

83) היום יום, ג שבט.

84) להעיר דבר פלא. שהביאורים בנוסח ההלל, נמצאים בתוך המאמרים של חנוכה בתו"א, אח"כ בתוך המאמרים של פסח בלקו"ת פרשת צו, ואח"כ בתוך המאמרים לסוכות ושמיני עצרת. והנה למרות שהביאורים אינם תלויים זה בזה, אפשר למצוא בזה סדר מסויים. שבמאמרי חנוכה ישנו מאמר ד"ה 'מי כה' אלקינו המגביהי לשבת', הפרק הראשון בהלל. במאמרי פסח, ישנו מאמר ד"ה 'בצאת ישראל ממצרים', מהפרק השני בהלל. ובמאמרי שמע"צ ישנו מאמר 'הוי' לי בעוזרי', מהפרק האחרון בהלל, ואחריו ב' מאמרים ד"ה 'טוב לחסות בהוי"', מהמשך אותו פרק. מלבד זאת ישנם פסוקים נוספים מתוך ההלל המתבארים בתוך המאמרים של אותם זמנים, וגם בזה המתבונן יוכל לראות שבד"כ במאמרים של חנוכה מבאר פסוקים מהפרק הא', במאמרים של פסח מבאר (בתחלה הפסוק האחרון בפרק הא', ואחריו) פסוקים מהפרק הב'. ובמאמרים של סוכות ושמע"צ מהפרק האחרון.

85) היום יום ט"ו שבט.

הצמח צדק, גם כאשר חלם שזקנו אדה"ז מבקשו להדפיסם, עדיין העלים הדבר. עד ששלשה מבניו חלמו ג"כ החלום הזה, אז הסכים להדפיס גם הגהותיו וביאוריו⁸⁶.

גם נראה שבלקו"ת הושקע יותר בעריכת המאמרים לדפוס, החל מכך שבלקו"ת סעיפי המאמרים מצויינים באותיות א, ב, ג ואילך. מה שאין כן בתו"א. וכן, שבלקו"ת למאמרים רבים יש קיצורים המסכמים תוכן הדברים, מה שכמעט אין בתו"א⁸⁷.

אדה"ז⁸⁸ לא כתב בעצמו את מאמריו⁸⁹, והמאמרים שבתורה אור נדפסו מתוך הנחות שנכתבו

(86) ליתר דיוק, גם בתורה אור ישנם מאמרים מוסגרים, שניכר מתכנם שאינם מאדה"ז עצמו אלא כנראה הגהות הצ"צ. אך בד"כ אלו קטעים קצרים, והם מעטים בכמות לעומת הריבוי הגדול והאריכות שבהגהות הצ"צ על הלקו"ת.

(87) הרשד"ב שי' לוי (במאמרו הנדפס בסוף ספר מאמרי אדה"ז הקצרים), הראה דוגמאות לכך שהצ"צ ערך גם את המאמרים עצמם, דהיינו שהוסיף דיבור המתחיל, או ששילב מאמר קצר בתוך מאמר ארוך יותר, וכיו"ב.

[ועל מה שכתב שם, יש להוסיף ולציין למאמר הראשון בלקו"ת, ד"ה 'ראו כי ה' נתן לכם השבת', שיש בו ביאור ארוך בענין כח התענוג, שנראה מועתק מילה במילה מד"ה 'להבין מ"ש באוצ"ח' הנדפס בלקו"ת בהוספות לחומש ויקרא. ובהמשך אותו מאמר ישנו ביאור ארוך בענין החילוק בין רצון ותענוג, שנראה מועתק מד"ה 'ואהיה אצלו אמון' הנדפס בלקו"ת לפרשת במדבר

וכמוכח גם מזה שבתוך ביאור זה בענין רצון ותענוג, ישנו אזכור לענין התענוג שבזמר שאפשר לחזור עליו שוב ושוב, ומצויין על זה "כנ"ל". והנה בד"ה 'ואהיה אצלו אמון', אכן מדובר לפני זה בענין 'דוד זמירות קרית להו', ומתאים שם הפניה לאמור לפני זה. אך בד"ה 'ראו כי ה' אין לפני כן כל התייחסות לענין זה. ובפשוטות נראה שדברים אלו נעתקו כפי שהם מד"ה 'ואהיה אצלו אמון', כולל ההפניה שבתוכם. ודוק].

והנה הדוגמאות שם (וכאן) לשילוב מאמרים הם רק מהלקו"ת, ואולי אכן עבודה כזו נעשתה רק בלקו"ת, ע"ד המבואר בפנים.

וראה גם לעיל, שחלוקת הפרקים בלקו"ת מובנת יותר מהחלוקה שבתו"א.

(88) בשונה מהנהגת רבותינו נשיאינו שלאחריו, מאדה"אמ"צ עד אדמו"ר הרי"צ, ובדומה להנהגת כ"ק אד"ש מה"מ.

(89) מלבד ספר התניא על כל חלקיו, ואג"ק שלו.

בתוך תורה אור פ' חיי-שרה, ישנו מאמר 'לשון אדמו"ר נ"ע בעצמו', שקלא וטריא במאמרי העץ חיים בענין לבושי הנשמה. הדברים באו בלשון קצרה ובציטוטים חלקיים המובנים רק למי שנמצא בתוך הענין. ובסוף הספר נדפסו דברי הצמח צדק בביאור דברים אלו, שפותח את כל הציטוטים וההפניות, ומבאר קישור העניינים וכו'.

על ידי המהרי"ל מיאנוביטש, אחיו של אדה"ז "ורובם סדרם לפני אחיו אדמו"ר נ"ע, והוא הגיה אותם בכבודו ובעצמו וכלשונו⁹⁰."

בשנת תרכ"ב נדפס התורה אור שוב, אז הוסיף עליו אדמו"ר הצמח צדק עוד ממאמרי אדה"ז, שנכתבו על ידי בנו אדמו"ר האמצעי⁹¹. חלק ממאמרים אלו הם חדשים שלא נדפסו קודם לכן, וחלקם הם ביאורים למאמרים שנדפסו כבר בתוך הספר. כיון שמאמרים אלו נכתבו על ידי אדמו"ר האמצעי, יש בהם קצת מסגנונו שלו, שהוסיף ביאור והרחבה בדברים⁹². מאמרים אלו נדפסו בסוף הספר, בשער בפני עצמו.

על המאמרים שבלקו"ת לא מצויין המניח שלהם, ולפי המצויין ב'מראי מקומות' שבסוף הספר, הם ממניחים שונים, דהיינו מלבד המהרי"ל ואדמו"ר האמצעי, יש בהם גם מאמרים שהונחו על ידי ר' משה בן אדה"ז, ור' פנחס רייזעס, ועוד. ולכן יכול להיות בהם סגנונות

עד"ז בתוך תורה אור פרשת תרומה, ישנו גם כן 'כתב יד קודש אדמו"ר נ"ע, ביאור לענין הכרובים".

(90) כמופיע בדף השער.

(91) כמופיע בדף השער של ההוספות.

(92) הרבי הריי"צ מספר (אגרת הנדפסת ב'התמים' חוברת ד), שבתחלה אדמו"ר האמצעי היה מניח את מאמרי אביו כאמירתם. בשנת תק"נ מנה אותו אביו לאחראי על הדרכת הצעירים, והיה לומד איתם מאמרי אביו ומוסיף להם מעט ביאור, אז החל להוסיף את ביאוריו גם להנחות שכתב. והמאמרים שבהוספות לתורה אור הם מתקופה זו. אך אין זה מגיע להרחבת הביאור באריכות כפי שזה במאמרים שאמר בעת נשיאתו. סימן זיהוי אופייני למאמרי אדמו"ר האמצעי בכלל ((שאמר, או שהונחו על ידו) הוא הביטוי "וד"ל", בכל סוף ענין. וכן הוא גם במאמרים שבהוספות לתורה אור. [ואולי יש לקשר זאת למסופר שאדמו"ר האמצעי בעת אמירת דא"ח היה מכריז "שא, שא", כדי להשקיט את נביעת המוחין שלו. ואולי עד"ז הוא הביטוי "וד"ל שבכתיבה, שבא להורות על כך שבעצם היה יכול להמשיך לכתוב עוד ועוד אלא שמגביל עצמו].

שונים כנ"ל. ובשיחות⁹³ מובא, שכיון שהלקו"ת נדפס אחר הדפסת התורת חיים של אדמו"ר האמצעי, יתכן ויש בו גם מתורתו של אדמו"ר האמצעי.

הגהות הצמח צדק

כנ"ל, הצמח צדק יגע שלושים ושתיים אלף שעות בתורתו של אדה"ז, וההגהות שבתורה אור, ובעיקר בלקוטי תורה, הם פרי יגיעתו של הצמח צדק במאמרים אלו. ההגהות בד"כ⁹⁴ מסומנות בסוגריים. וננסה להגדיר בזה תוכן ההגהות של הצ"צ בקוים כלליים:

א. ביאור פשט דבריו של אדמו"ר הזקן (על דרך פירוש רש"י). דהיינו במקומות שאדה"ז קיצר בלשונו וסתם הדברים בלי לבארם, הצמח צדק מבאר כוונתו. ולפעמים שאדה"ז מחליט ענין בלי להביא לו מקורות, והצמח צדק מסמיך את דברי אדה"ז על דברי חז"ל בזה או במקומות אחרים.

ב. הפניות ממאמר למאמר בתוך תורתו של אדה"ז. כי פעמים רבות מה שאדה"ז הזכיר בקצרה במאמר אחד, ביאר באריכות במקום אחר. או מה שביאר מכיוון אחד, נתבאר במקום אחר מכיוון נוסף, והדברים מוסיפים ביאור זה בזה. ופעמים נראה שיש סתירות בין

93) ש"פ האזינו תנש"א.

ולהעיר גם משיחת 'כל היוצא למלחמת בית דוד' (שמח"ת תרס"א), שכאשר יהודי לומד לקו"ת, נמצאות אתו הנשמות של רבינו הזקן, אדמו"ר האמצעי, והרבי הצ"צ.

94) והמעייין יראה שישנם מקומות שאינם מסומנים בסוגריים, אך מתכנס ברור שהם הגהות הצ"צ. ולפעמים יש בזה חילוקים בין מהדורות הספר, שבמהדורה אחת הדברים באו בתוך סוגריים ובאחרת לא. ובשיחת תשא תשד"מ, ודברים תשמ"ח, אומר שגם בתוך הסוגריים ישנם דברים שהם מאדה"ז עצמו. ואומר ש"כל מי שביכלתו צריך להשתדל בבירור הענין עד כמה שאפשר ולפרסם מסקנותיו, אם כי באופן של השערה ובדרך אפשר".

המאמרים, ואזי הצמח צדק טורח לתווך הדברים וליישבם (שעבודה זו היא על דרך חיבור התוספות על הש"ס, "שעשו את הש"ס ככדור" ויישבו כל הסוגיות זו עם זו וכו').

ג. הפניות למאמרי חז"ל בגמרא מדרש וזוהר וכתבי קבלה העוסקים באותו פסוק או ענין המובא במאמר, ומוסיפים ביאור במדובר במאמר, או שעל ידי המאמר מתווסף ביאור במאמרי חז"ל.

גם כתב הצ"צ קיצורים למאמרים, ופעמים שבתוך הקיצורים נכנס ג"כ לביאור והרחבה ע"ד דלעיל⁹⁵.

בשני הענינים האחרונים (ב-ג), פעמים שמסתפק בציון מראי מקומות בלבד למאמרי אדה"ז ולמאמרי חז"ל⁹⁶. ופעמים שפותח המראי מקומות, מביא תוכן הדברים ומבאר שייכות הענינים וכו'. ופעמים שמה שבמקום אחד מציין בקצרה, במקום אחר פותח ומבאר באריכות⁹⁷ [ואולי יהיה נכון לעשות כזו עבודה, דהיינו לזהות הענינים שהצ"צ קיצר במקום אחד והרחיב במקום אחר, ולציין ממקום אחד אל חבירו].

על כל פנים, בעת לימוד ההגהות, לאחר ההבנה של מה שכתוב בהם, כדאי לשים לב לכללות הענין ולהגדיר מה הצמח צדק עשה בהגהה. האם ביאר דברי אדה"ז על אתר, או שחיבר

95) לכאורה ענין זה מצוי בעיקר במאמרים של חומש דברים, שלאחר שמסכם המאמר כולו, מוסיף ומאריך בביאור מעבר למדובר במאמר.

96) וגם הלומד הפשוט שאינו בקי ואינו מכיר במשמעות הציונים, יכול להתבונן בציונים כשלעצמם ולראות מתוכם את הבקיאות הרחבה בתורת אדה"ז להורות היכן נתבאר כל ענין.

97) ראה לדוגמה, בדרושים לשבת שובה, ד"ה 'שובה ישראל' (הא'), אדה"ז אומר שיש ד' דרגות בנשמה, שכל מחשבה דיבור ומעשה, והצ"צ מציין בקשר לזה לדברי הזהר על הפסוק "כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול", ואינו מפרש משמעות הציון. אמנם באור התורה להצ"צ ישנו מאמר המיוסד על מאמר זה, וכמעט העתקה שלו, ושם מביא דברי הזוהר מהם עולה שד' הענינים שבפסוק מקבילים לד' הענינים שבדברי אדה"ז.

ובהמשך אותו מאמר, אדה"ז מביא הפסוק האמור באליהו בהר הכרמל, 'ה' הוא האלקים, ה' הוא האלקים'. והצ"צ על אתר מציין למקומות שפסוק זה נתבאר במדרשי חז"ל ועוד, וסותם הדברים. ובסוף המאמר הצ"צ חוזר למדרשים אלו, פותח אותם ומבארם על פי המבואר במאמר.

לע"נ החייל בצבאות ה'
יואל דוד בן יבדלחט"א הרב דניאל שיחיה לנאו
שליח כ"ק אד"ש מה"מ בקייב, אוקראינה

הקיצו ורננו שוכני עפר, והוא בתוכם, בגאולה
האמיתית והשלימה, תיכף ומי"ד ממ"ש

לע"נ שליח הרבי לענין החינוך באה"ק משפיע הרב
זוסיא בן הרה"ח שלום פונזר ע"ה

לע"נ התמים מנחם מענדל ע"ה בן
יבדלט"א משה יצחק שי' בן אור

לזכות תורמי ה"פלעדזש" החודשי
בקביעות שבזכותם מתפתחות
פעולותינו בהתמדה לנחת כ"ק אד"ש
מה"מ שתעמוד להם זכות זו בכל
המצטרך בגו"ר בטוב הנראה והנגלה
בבני חיי ומזוני ובכולם רוויחי

עכשיו

יותר מתמיד

הזמן לקבל החלטה
לקיים את הוראת הרבי

יחד עם השלימות בעבודת השליחות... יש מיד את שלימות הנישואין - שיר השירים - של ישראל וקוב"ה [ובפרט על-ידי שמקבלים גם את ההחלטה הטובה ללמוד את כל ספר תורה אור ולקוטי תורה כל חלקיהם עד סיומם. שע"י לימוד התורה בענינים אלו, ממהרים עוד יותר את ההמשכה בפועל]

(ספר השיחות תשנ"ב ה"א ע' 112)

התשפ"ג שנת הקהל

מורה שיעור

ללימוד יומי

בתורה אור ולקוטי תורה
• לרגל כינוס השלוחים העולמי •

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

כפשו אותי על השולחנות בבתי כנסת
או באתר התאחדות החסידים HISACHDUS.CO.IL

למידע ולפעילויות נוספות של התאחדות החסידים
פנו למוקד: 058-4601770

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד